

דבר תורה לפרשת מטות מסעי מאת הרב ד"ר ארי לנדא

משה מול בני ראובן ובני גד

בני גד ובני ראובן פונים אל משה בבקשה לקבל את ארץ סיחון ועוג לנחלה. כך מתארת התורה את פנייתם (במדבר פרק ל"ב) "א ומקנה רב, הִיָּה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גַד--עֲצוּם מְאֹד; וַיִּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יַעֲזֹר, וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד, וְהִנֵּה הַמְּקוֹם, מְקוֹם מְקַנָּה. ב וַיִּבְאוּ בְנֵי גַד, וּבְנֵי רְאוּבֵן; וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֱלֶעָזֶר הַכֹּהֵן, וְאֵל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר. ג עֲטֹרוֹת וְדִיבָן וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה, וְחִשְׁבוֹן וְאֶלְעָלָה, וּשְׁכֶם וְנָבו, וּבְעֹן. ד הָאָרֶץ, אֲשֶׁר הִכָּה ה' לְפָנֵי עַדְת יִשְׂרָאֵל--אֶרֶץ מְקַנָּה, הוּא; וְלַעֲבָדֶיךָ, מְקַנָּה. ה וַיֹּאמְרוּ, אִם מִצְּאֵנו חֵן בְּעֵינֶיךָ--יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶיךָ, לְאַחֲזָהּ: אֵל תַּעֲבֹרְנוּ, אֶת הַיַּרְדֵּן. ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, לְבְנֵי גַד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן: הַאֲחִיכֶם, יִבְאוּ לְמִלְחָמָה, וְאַתֶּם, תֵּשְׁבוּ פֹה. ז וְלָמָּה תִּנְיָאוּ, אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל--מֵעַבֵּר, אֶל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, ה'.... משה מגיב בחריפות לבקשתם ומשווה את בקשתם לחטא המרגלים. על כך עונים לו בני השבטים הללו "טו וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ, גִּדְרַת צֹאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה, וְעָרִים, לְטַפְנוּ. יז וְאַנְחֵנוּ נַחֲלַץ חַשְׁמַיִם, לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד אֲשֶׁר אִם הִבִּיאֲנֶם, אֶל מְקוֹמָם; וַיֵּשֶׁב טַפְנוּ בְּעָרֵי הַמְּבָצָר, מִפְּנֵי יִשְׁבֵי הָאָרֶץ. יח לֹא נָשׁוּב, אֶל בְּתִינוּ--עַד, הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִישׁ, וְנַחֲלָתוֹ. יט כִּי לֹא נִנְחַל אַתֶּם, מֵעַבֵּר לַיַּרְדֵּן וְהַלָּא: כִּי בָּאָה וְנַחֲלָתְנוּ אֲלֵינוּ, מֵעַבֵּר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה. כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, אִם תַּעֲשׂוּן אֶת הַדָּבָר הַזֶּה: אִם תַּחֲלִצוּ לְפָנֵי ה', לְמִלְחָמָה. כא וְעַבְר לָכֶם כָּל חַלוּץ אֶת הַיַּרְדֵּן, לְפָנֵי ה', עַד הוֹרִישׁוּ אֶת אִיְבֹי, מִפְּנֵיו. כב וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֵי ה', וְאַחַר תֵּשְׁבוּ--וְהֵייתֶם נְקִיִּים מֵה', וּמִיִּשְׂרָאֵל; וְהִיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם, לְאַחֲזָה--לְפָנֵי ה'. כג וְאִם לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן, הִנֵּה חֲטַאתְכֶם לַה'; וְדַעְנוּ, חֲטַאתְכֶם, אֲשֶׁר תִּמְצָא, אֶתְכֶם: מִשֶּׁה מִקְבַּל אֶת הַצֵּעֶתְכֶם וּמִתְנַה בְּתַנְאֵי כַפּוֹל אֶת קַבְלַת הַנַּחֲלוֹת בְּקִיּוֹם הַהִתְחַיֵּיבוֹת לַהֲיוֹת הַחֲלוּצִים לְפָנֵי הַמַּחְנֶה. מִשֶּׁה מְסִיִּים אֶת דְּבָרֵינוּ כִּךְ "כַּד) בְּנוֹ לָכֶם עָרִים לְטַפְכֶם וְגִדְרַת לְצַנְאָכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ". אִם בּוֹדְקִים טוֹב אֶת דְּבָרֵי מִשֶּׁה נִיתֵן לְמַצָּא שֶׁם מִסַּר עֲמוּק. הַשְּׁבֻטִים כָּל הַזְּמַן מְדַבְּרִים עַל "מִקְנָה", וְאֵילוּ מִשֶּׁה עוֹנָה לָהֶם בְּפִס' כַּד' אֹמֵר "צֹאנְכֶם" וְלֹא "מִקְנְכֶם" הֵאֵם זֶה בְּמִקְרָה?

משמעות המילה מקנה לעומת צאן ממוקדת בכך שמקנה הוא כלל הבהמות המתורבות שיש לאדם והיא מילה מקבילה למקנה מלשון קניין כמו בסיפור אברהם

במערת המכפלה (בראשית כג', יח'). השבטים חוזרים שש פעמים על המילה מקנה כי מה שמטריד אותם זה הרכוש כמו שכותב מדרש תנחומא (מטות, ח') "אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים הרבה, והיה להם מקנה גדול, וחיבתו את המקנה". משה בתשובתו לשבטים מדגיש קודם כל את הסדר הנכון. הם אמרו "גְּדֹרֹת צֹאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֶּה, וְעָרִים, לְטִפְנוּ" זאת אומרת הצאן קודמים לילדים ואילו משה אומר להם "בְּנוּ לָכֶם עָרִים לְטִפְכֶם וּגְדֹרֹת לְצִנְאֵכֶם" זאת אומרת קודם כל תטפלו בילדים ואחר כך בצאן. ע"י החלפת המינוח בין "צאן" ולא "מקנה" מנסה משה להחזיר אותם לפרופורציה המתאימה, זה בסך הכל צאן = כבשים ולא עיקר קניינו של האדם, כי לאדם יש גם קניין רוחני והוא למעשה הראשון במעלה ולא קניינו החומרי. אך לעיתים האדם מאבד את הסדר הנכון ומקדים את קניינו החומרי לקניינו הרוחני ולמשפחתו ואז עלולות לצוץ בעיות קשות. משה לא רק חושש מעצם ההישארות בעבר הירדן אלא מתוך ההשפעה על העם שיראו למעשה את הארץ כחתיכת נדל"ן בלבד ללא שום ערך רוחני. בהקשר זה בקשת השבטים, ערכית, דומה להסתכלות של המרגלים הם חשבו שלא כדאי כעת להיכנס לארץ (לא משנה באיזה נימוק נאחו) ולכן העדיפו להישאר במדבר וכתוצאה מכך העם מאס בארץ. כאן השבטים מעדיפים ארץ אחרת על פני א"י מסיבות כלכליות וכתוצאה מכך העם ימאס בארץ כי יעדיף מקומות אחרים בגלל סיבות כלכליות. עצם הסכמתם של שבטים אלו להיות החלוצים שלפני המחנה נותנים להם מבט שונה על החיים כי ישנה כאן נכונות למסירות נפש עבור עם ישראל. משה מאלץ את השבטים לתת מבט שונה על א"י כארץ אשר לפני ה' ומקום שנאחזים בו בכדי לגלות שכינה רמז יפה יש לדבר כי משה חוזר על שם ה' שבע פעמים, דבר המייצג מצב של שלמות הטבע, שהרי זוהי מטרתה של ארץ ישראל.

שבת שלום ומבורך